

Фурманюк С.М.

*викладач кафедри мистецьких наук і методик навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВУКУ

У вихованні дітей дошкільного віку існує багато проблем, серед яких однією з основних прищеплення дитині, збереження й посилення в ній відчуття причетності до родових, етнонаціональних ціннісних основ і водночас підготовка її до сприйняття та засвоєння найсучасніших інтелектуальних, технічних і художніх здобутків людства. Розв'язання цієї проблеми – справа сучасних педагогів, і саме іграшка може тут істотно допомогти.

Народна іграшка є спадщиною подібно до рідної мови, казки, пісні. Народна іграшка несе в собі художню культуру народної творчості, розвиває самобутні риси естетики свого народу. Українська народна іграшка здавна привертає увагу дослідників чарівним світом її образів, сповнених поезії та казковості, що впродовж століть панували в уяві дітей, пробуджуючи фантазію та спонукаючи до творчості.

Мета статті полягає у вивченні особливостей народної іграшки як засобу виховання дітей.

Для визначення місця іграшки в системі матеріальної та духовної культури суспільства важливими є загальнофілософські роботи з проблем культури (О. Маркар'ян, В. Межусь, Е. Соколов). Здобутки в цій галузі є теоретико-методологічною основою як для визначення ролі іграшки в житті суспільства, так і для виявлення її соціокультурних функцій.

Заслуговують на увагу психолого-педагогічні дослідження, у яких містяться численні матеріали з проблем ігрової діяльності та іграшки (Л. Виготський, Д. Ельконін, Р. Жуковська, О. Запорожець, О. Йєменський, Л. Обухава, Е. Флеріна). Найбільш цінним для розуміння морфології,

функціонування народної іграшки, її естетичної виразності є історико-мистецтвознавчі дослідження (М. Бартрам, А. Бакушенський, О. Бенуа, В. Васнленко, М. Грушевський, Р. Захарчук-Чугай, Г. Локуцієвська, І. Макарова, О. Найдсн, М. Некрасова, О. Сокович, Д. Фіголь, М. Церетелі та ін.), у яких проаналізовано генезу та основні етапи розвитку народної іграшки. У роботах зазначених авторів привертає увагу виділення художньої специфіки народної іграшки як особливого різновиду декоративно-ужиткового мистецтва, у якому виражено локальні, національні та загальнолюдські риси матеріальної та духовної культури.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях (Н. Ветлугіна, О. Запорожець, Р. Жуковська, Д. Ельконін, Г. Локуцієвська, Г. Маркова, С. Новосьолова, Н. Поддякова, О. Фонарьовська та ін.) важливе місце відведено іграшці як засобу організації дитячої діяльності.

Іграшка є засобом формування світосприймання. Дитина сприймає іграшку як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша, розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики як утілення художньої, технічної та інших видів культур. Іграшка є складовою предметно-ігрового середовища та передумовою розвитку іри. Дитина творчо застосовує образ іграшки в предметно-ігровому середовищі, використовує іграшку відповідно до призначення, змісту, класифікації, знає варіативні можливості використання різних іграшок, застосовує іграшку для відображення соціальних взаємин людей. Відомий колекціонер і знавець іграшки А. Богуш зазначає, що першими дитячими іграшками «мають... бути . випадкові предмети (камінці, шишки, сухі гілочки)". Гаки «іграшки», зрозуміло, старші, ніж сама людина» [1, с.54].

Д. Фіголь вважає, що навчання дітей із самого початку повинно бути побудовано на тому рідному ґрунті, на якому зростає дитина, щоб воно, було міцно пов'язана з тими враженнями, що їх заклала в душу дитини рідна сім'я, рідна хата [4, с. 124].

О. Найдсн говорив, що саме народна іграшка зберігає в собі пластичну

й образну пам'ять про ті далекі часи, коли людина вперше почала використовувати природні матеріали для створення речей, які не тільки в чомусь допомагали, щось позначали, а й щось символізували [3, с. 59], Саме традиційна народна іграшка у своїх певних функціях, формах, пластиді, образних засадах містить у собі інформацію про початкові чинники людського предметно-духовного середовища. У цьому сенсі традиційна народна іграшка в наш час, у нашому перенасиченому предметами, речами світі мали бути інформативно її естетично доцільного.

Дослідник підкреслював, що дитина нині має сприймати народну іграшку не як предмет побуту (хоч і таке сприйняття не шкідливе), а як твір мистецтва, який потребує вивчення, певного аналізу творчого наслідування, повторення. Таке ставлення до народної іграшки сприятиме її збереженню й духовному збагаченню дитини. Народна іграшка в сім'ї, дитячому садку, різних гуртках повинна не витіснити сучасну іграшку, не замінити її, а існувати поруч із нею, доповнювати її, давати дитині те, чого не здатна дати сучасна іграшка.

Також О. Найден указував, що для дітей, які перебувають на межі між раннім і середнім віком, такі іграшки особливо потрібні. Вони допомагають знаходити образні відповідники між реально конкретним та умовно-узагальненим, осягати світ предметних реалій через пластично доцільні та дотично-комфортні форми [3, с. 30].

Упродовж усього дитинства гра й народна іграшка посідає основне місце в житті дитини, У грі діти відтворюють працю дорослих, елементи трудових дій, У своїй ігровій діяльності діти відображають те, що спостерігають у родинному колі. У дітей змалку виховується любов до праці, діти засвоюють знання про навколишню дійсність. В іграх для хлопчиків розвиваються витривалість, взаємовиручка, сила.

Нині, коли у світ дитячої гри впевнено і владно входить комп'ютер, комп'ютерні ігри та іграшки є чимось звичайним, такими стали техніко-механічні іграшки, чи потрібно пропанувати або взагалі згадувати іграшки

народні - архаїчні та спрощені, «примітивні» за способом застосування їх у грі. Проте це риторичне запитання. Не треба бути особливо обізнаними в сучасній культурі та її тонкощах, щоб аксіоматично прийняти необхідність поширення та всілякої популяризації народної іграшки, вивчення її формообразних основ у дошкільних установах, адже в ній – суттєвій частині фольклорно-національної культури - значно більше багатства світопізнання й світорозуміння, не кажучи вже про інформативно-генетичні багатства, ніж у найскладнішій комп'ютерній грі [2],

Використання народної іграшки у вихованні сприяє прилученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу.

Дитина, наприклад, не оцінює іграшку як витвір мистецтва або як образ, пов'язаний із певними легендами, казками, міфами. Однак, граючись нею, здійснює зорове та сенсорне сприйняття її форми (матеріально-пластичної, кольорової, орнаментально-знакової), непомітно для себе приєднується до місцевої, а через неї і й до етнонаціональної сфери образних уподобань, художніх особливостей. Цікаві за змістом і формою іграшки позитивно діють на психічний стан дитини, світосприймання, активізують життєвий тонус, що впливає на її здоров'я та фізичний розвиток.

На дітей дошкільного віку особливо впливають іграшки, що зображають людей, істот і предмети реального світу. Вони не тільки спонукають до різноманітних за змістом ігор, а й допомагають увійти в роль, створити улюблений ігровий образ.

Отже, можна зробити висновок, що виховна цінність іграшки полягає тому, що вона сприяє формуванню самостійності, творчої діяльності дітей.

Іграшка – важливий фактор психічного розвитку. Народні іграшки здавна використовують для естетичного, морального, розумового, фізичного виховання. Народна іграшка є засобом формування відчуття естетичної краси, естетичного смаку, сенсорного сприйняття тощо. Під час гри дошкільник розвивається, пізнає світ, наслідує й засвоює соціальний досвід.

Іграшка – це не лише предмет гри, вона дуже багато може розповісти про історію своєї країни, про звичаї та традиції народу про традиційний одяг наших предків і їхній спосіб життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі / А.М. Богуш. – К.: Вища школа, 2003. – 206 с.
2. Генна пам'ять народної іграшки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bereginya-rodu.org/statti/igrahka/h>. – Загол. з екрана.
3. Найден О. С. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості / О. С. Найден. – К.: АртЕк, 1999. – 256 с.
4. Фіголь Д. І. Українська народна дитяча іграшка / Д. І. Фіголь. – К.: Знання, 1999. – 229 с.